

PREMIS FAD SEBASTIÀ GASCH 2004

D'ARTS PARATEATRALS

BIOGRAFIA DE SEBASTIÀ GASCH, PER JOAN M. MINGUET BATLLORI

Sebastià Gasch i Carreras va néixer a Barcelona el 9 d'octubre de 1897. Fill únic d'Antoni Gasch i d'Antònia Carreras, que regentaven una botiga de caps de luxe al carrer dels Boters, als cinc anys va ingressar a l'escola de M. Jean Brunet, d'on va sortir amb un domini perfecte de l'idioma francès. "D'aquí que les meves primeres lectures fossin de llibres francesos –Fantomas, Nick Carter, etc.–, que varen despertar en el meu ànim un esperit aventurer que, paradoxalment, contrasta amb un sedentarisme congènit." Uns anys després, va continuar els seus estudis a l'Escola La Salle Condal.

L'any 1902 va morir el seu pare. "Mort el meu pare, als meus cinc anys d'edat, anava amb la mare –tots els diumenges– a teatres de sarsuela i circ. D'aquella freqüentació, va néixer sens dubte la meva passió pels espectacles." Va cursar la carrera de Peritatge Mercantil al col·legi Comtal dels Germans de la Doctrina Cristiana. Entre 1916 i 1917 va entrar a treballar a l'Agència Marítima Delgado, que, alhora, exercia de Consolat del Japó. "Acabats els estudis l'any 1916, vaig treballar una temporada a l'oficina d'un corredor de teixits de cotó, però deixo l'ocupació per portar una vida força bohèmia –era un nen mimat, per ser fill únic–, vaig voler ser pintor."

Pels volts de 1918, Gasch va començar a assistir al Cercle Artístic de Sant Lluç, a les classes de dibuix, on va fer amistat amb Joan Prats i amb Joan Miró, entre d'altres. En l'Exposició d'Art de 1920 va presentar un dibuix titulat "Retrat de dona", el poc ressò del qual el va convèncer del seu futur incert com a pintor: "dibuix d'inefable candor, que excitava la hilaritat de tots els visitants, i que un guàrdia urbà anava assenyalant amb el dit com si en aquell racó s'exhibís un fenomen de fira." A Sant Lluç va dedicar una atenció preferent a la biblioteca, la qual va ajudar a catalogar, de tal manera que l'any 1923 va ser nomenat, oficialment, bibliotecari del Cercle Artístic de Sant Lluç.

Aquesta dedicació a les lletres impreses, al costat del seu poc il·lusionat futur com a pintor, el van portar, a finals de 1925, a provar sort com a escriptor. Ernesto Giménez Caballero descrivia així aquesta etapa de Gasch: "En 1919 –veinte años– conoce a Joan Miró. Le trata íntimamente y se le despierta una gran pasión por la pintura nueva. Venera inmediatamente a Picasso. Quiere ser pintor. Frecuenta durante un año academias libres de pintura. Sin condiciones, fracasa. Decide ser crítico. Durante dos años se documenta copiosamente, lee intensamente todos los días y adquiere una sólida cultura artística. Entonces le sobreviene una agudísima crisis espiritual, con dudas y escrúpulos, que se convierten en idea fija. Torturado, rompe bruscamente con el arte y lleva largo tiempo, en reacción y para olvidar, una existencia totalmente antiartística. Exclusivamente deportes al aire libre. Constitución obesa, en dos años, gracias al deporte, pierde 40 kilos".

Gasch, en efecte, practica l'esport diàriament. En una carta que envia al seu amic Joan Miró, datada el 9 d'octubre de 1925, escriu: "Naturalment, els 45 kg que he rebaixat els conto des de fa 45 anys, quan vaig començar a fer règim i gimnàs. Ara que, des de que vaig al aire lliure, he lograt posar-me al pes normal, o sia 76 que faig ara. [...] Vaig cada dematí a l'Escullera que, com vostè ja sap, és una llarga feixa de terreny asfaltada admirable per córrer i caminar. Allà hi vaig conèixer el boxejador Robert que, junt al futbolista Sancho i altres, hi anava com jo a córrer cada dia. [...] Ara amb un amic meu busquem un local per anar a boxejar els vespres. Ahir vaig anar a veure el metge que em féu despullar tot i es quedà admirat del formidable canvi que he fet, car diu que després d'ésser totalment obès m'he quedat musculat com un atleta."

BIOGRAFIA DE
SEBASTIÀ GASCH,
PER JOAN M.
MINGUET
BATLLORI

A finals de 1925, Joaquim Folch i Torres li publica a la Gasete de les Arts el seu primer article, dedicat precisament al seu amic Joan Miró i a la pintura d'avantguarda. A partir d'aquí, Gasch inicia una ascensió molt ràpida com a crític d'art, especialment dedicat a les avantguardes, i col·labora en algunes de les revistes culturals més importants i en els periòdics més rellevants tant de Catalunya com de la resta de l'Estat i de l'estranger. El 1926 participa en el naixement de la revista d'avantguarda L'Amic de les Arts i comença a col·laborar a D'Ací i d'Allà i a La Veu de Catalunya, a la Pàgina Artística que dirigeix Rafael Benet. "Impregnat de textos de Jean Cocteau i Maritain, de Paul Morand i Blaise Cendrars, embegut, fins al punt de poder-les recitar de memòria com una lliçó apresada a consciència, de les doctrines que defensaven impetuosament els homes de l'Esperit Nouveau (Revue Internationale d'Esthétique), aquella literatura havia deixat una empremta molt profunda en aquells articles meus, que li apunten una violència que molta gent devia considerar més ingènua que agressiva, més còmica que revoltant. Frases curtes i lapidàries, solemnes i lacòniques, paraules majúscules, interjeccions de tota mena i signes d'exclamació, pretenien accentuar la contundència d'aquells treballs innocents". El 1927 també col·labora a La Nova Revista de Josep M. Junoy i a La Gaceta Literaria de Madrid, on també s'estrena amb un article sobre Joan Miró. Ernesto Giménez Caballero: "En 1927, ansioso de expansión, solicita colaborar en La Gaceta Literaria, y antilocalista exacerbado, sale a la conquista de nuevos mercados literarios."

Gasch és present en totes les tertúlies, en totes les manifestacions i en totes les publicacions que l'avantguardisme català és capaç de generar: el març de 1928 es distribueix el Manifest Groc, que signa conjuntament amb Lluís Montanyà i Salvador Dalí. "Els meus companys em confiaren la tasca de propagar el Manifest, que va sortir el mes de març de 1928. Ficat dins un gran sobre blau el vaig trametre a totes les persones que tenien un nom en la literatura, l'art, la música i el comerç barcelonins. Cadascú el va rebre al seu domicili, a la redacció del diari on treballava, a l'Ateneu, al Cercle Artístic, a totes les societats culturals o recreatives de les quals era soci. També el vaig enviar en grans quantitats a la resta de la Península. Durant molts dies, el nostre Manifest seguí una munió de persones com l'ombra segueix el cos." El mes de maig participa en les conferències d'Els 7 davant El Centaure, a Sitges, i incorpora noves publicacions on estampa els seus textos, com Gallo, la revista de Federico García Lorca.

L'any 1929 col·labora a Hèlix i en diverses revistes de l'Amèrica Llatina, i comença la que serà una llarga intervenció a les pàgines de La Publicitat. També insereix un article sobre Joan Miró a Cahiers de Belgique. Cap a finals d'aquell any, Gasch, Montanyà i Guillem Díaz-Plaja editen el Fulls Grocs núm. 1, on insulta directament la pintura de Rafael Benet: "l'endemà de la publicació d'aquells 'personalismes', que no eren libel ni crítica acerba, ni un crit d'indignació, sinó simplement una insolència, em vaig penedir de l'exabrupte. Durant molts mesos em vaig submergir dins un profund descoratjament". El 1930 comença a col·laborar al setmanari Mirador, on anirà compaginant la seva activitat com a crític d'art amb articles dedicats al music-hall, a la dansa, al cinema, al circ... En aquesta època respon a una enquesta del diari La Nau sobre "Com distribuïu normalment les hores del dia?": "Faig mitja hora diària de sueca. M'alimento exclusivament de verdures, enciam i fruites. Cal perdre pes. Perdo miserablement vuit hores cada dia a les oficines d'un consolat d'un país estranger. Només surto dues nits cada setmana. El dilluns: a la penya dita superrealista del Colon, a conversar amb els companys i a escoltar les magnífiques incoherències del formidable Josep M. de Sagarra, l'únic superrealista de la colla. El dimecres: a la boxa. El teatre no m'interessa gens. Fa molts anys que no hi vaig. He avorrit el cinema. Els altres vespres, havent sopat, llegeixo i escric aquelles solemnes barbaritats que faran enrabiatar indefectiblement els nostres putrefactes més significats."

“El 1930 vaig abandonar l'Agència Marítima per dedicar-me exclusivament al periodisme i la crítica de cinema, de circ, de dansa, alternant amb la d'art.” El 1932 participa en la fundació d'ADLAN (Amics De L'Art Nou), organisme que servirà per mantenir viva la flama de l'avantguarda a la Catalunya republicana. A partir dels anys trenta, a més a més, Gasch augmenta la seva dedicació envers tot un seguit de manifestacions a les quals la cultura oficial no presta gaire atenció: entre 1931-1934 és el crític de cinema del diari L'Opinió, entre 1935-1936 ho serà de La Publicitat, a Mirador publica diverses crítiques sobre circ –que es compaginen amb les que signa el seu amic Joan Tomàs–, music-hall, dansa i, encara més, sobre diversos aspectes de la ciutat de Barcelona, com els locals de la vida nocturna, els graffiti de les parets, els personatges pintorescos que poblen la ciutat... “Barcelona tiene noche. ¿Creen ustedes que todas las ciudades la tienen? La noche, como la libertad, como la soledad, es privilegio de unos pocos.” El 1934 publica una monografia sobre l'escultor i amic Àngel Ferrant, editada per la revista Gaceta de Arte, de Tenerife.

D'ençà del 1936, Gasch treballa per a la Generalitat de Catalunya i es converteix en un fidel defensor de l'ordre republicà. El 1937 publica l'opuscle La pintura catalana contemporània, editat pel Comissariat de Propaganda. D'altra banda, el 1938 mor la seva mare. Ell, al costat d'altres escriptors i intel·lectuals, és dels últims a deixar Barcelona i passar la frontera cap a l'exili (el mes de gener de 1939 encara publica un article sobre “Teatre negre” al setmanari Meridià, i un altre sobre Buster Keaton a Catalans, revistes en les quals havia col·laborat regularment en els temps difícils). “El 1938, mor la meua mare. Em vaig quedar sol, quasi sense família. A començaments de 1939 i en ple desconcert de la ciutat, l'Agrupació d'Escriptors es va traslladar a Girona, i el seu secretari em va dir si volia anar amb ells. Espantat per les bombes –mai no he estat valent– vaig acceptar. A Girona va ser impossible tornar a Barcelona –l'èxode omplia les carreteres– i sense adonar-me'n em vaig trobar a França. No m'havia mogut de Barcelona, no coneixia cap país estranger, i em vaig quedar a França impel·lit per aquell esperit aventurer. Vaig residir a París.”

BIOGRAFIA DE
SEBASTIÀ GASCH,
PER JOAN M.
MINGUET
BATLLORI

Després de diverses penúries econòmiques i, sobretot, anímiques que rememora en un dietari titulat Etapes d'una nova vida, Gasch roman a París al costat d'altres catalans fins que, l'any 1942, decideix tornar a Barcelona, on serà empresonat durant unes quantes setmanes. “Vaig tornar a Espanya el 1942, després de viure a la capital de França mil peripècies, la més turbulenta de les quals va ser un frenètic amor, no correspost, per una pintora jueva, que tenia un gran interès a ser amiga meua, però no promesa. Això, que va durar més de dos anys, em va causar una alteració de l'ànim molt gran. Em vaig casar el 1944 amb la germana del pintor Grau Sala, resident a París i conegut internacionalment. Tinc un fill de 17 anys. El 1946 vaig ingressar a la redacció de Destino.”

Efectivament, de retorn a Catalunya, cap al 1943, Gasch realitza feines diverses (traduccions, direcció de la galeria El Jardín i de la sala Vinçon) fins a la seva incorporació a la plantilla de redactors de Destino. El 1944 es casa amb Caritat Grau-Sala i el 1945 neix el seu únic fill, Emili Gasch Grau. El 1946 comença a escriure a Destino: els seus articles sobre el món de l'espectacle tindran molts seguidors, tant els que dedica primerament al cinema, on serà el titular d'una secció de llarga durada: “El sábado en la butaca”, com els que, immediatament, centrarà en el circ, el music-hall, la dansa o el ballet. Tampoc no abandona, però, el món artístic: aquí col·laborarà en la secció “Formas y colores” i, durant moltes setmanes, estamparà la seva firma, de vegades amb el pseudònim de “Mylos”, sota l'epígraf “En el taller de los artistas”. Destino es convertirà en el fil conductor de la seva activitat com a periodista entre 1946 i mitjan anys setanta, quan, ja legalment jubilat, és apartat del cos de col·laboradors d'aquell setmanari.

PREMIS
FAD
SEBASTIÀ
GASCH
2004

D'ARTS PARATEATRALS

BIOGRAFIA DE
SEBASTIÀ GASCH,
PER JOAN M.
MINGUET
BATLLORI

A més a més, a finals dels anys quaranta, Gasch torna a posar-se al capdavant dels moviments artístics renovadors que es donen a Espanya. El 1948 escriu el prefaci del catàleg del Primer Saló d'Octubre. El 1949 participa en el número de la revista Cobalto realitzada amb motiu de l'exposició de Joan Miró a les Galeries Laietanes. I el mateix any, dicta una conferència sobre art contemporani a la primera Setmana de Arte de la Escuela de Altamira, organitzada per Mathias Goeritz a Santillana de Mar, on també intervenen Ricardo Gullón, Eduardo Westerdahl, Josep Llorens Artigas, Rafael Santos Torroella, Luis Felipe Vivanco i Àngel Ferrant, entre d'altres. En aquesta època, també col·labora a la revista Dau al Set.

El 1952 entra a treballar a Radio Nacional amb el programa El mundo rueda. En anys posteriors, col·laborarà en altres programes memorialístics, tant a la ràdio –¡A la luz del ayer!– com a la televisió, on col·labora escrivint alguns guions per als programes Esta es su vida i Canciones para el recuerdo. En aquesta època, assisteix a una renovada tertúlia de vells amics que es convoca a la Taverna de la Senyora Maria i en la qual participen, entre d'altres, Joan Sandalinas, Sempronio i Antoni Costa.

El 1953 fa un viatge de quaranta dies per Andalusia acompanyant el Circo Americano, experiència a partir de la qual naixerà el llibre El circo por dentro, editat molts anys més tard, el 1961. L'any 1956 viatja a Madrid per rebre la Medalla d'Honor que se li havia concedit en el II Congrés Internacional d'Amics del Circ que s'havia celebrat a París. “Yo soy Miembro de Honor del Club du Cirque de París y corresponsal en Barcelona de su revista Le cirque dans l'Univers. Pues bien, este Club organizó el II Congreso Internacional de Amigos del Circo, celebrado en París y Ruan. Yo estaba invitado y no pude ir. Alfredo Marquerie, que asistió, me trajo la Medalla de Honor que me concedió el Congreso y que fue entregada en una cena celebrada en el Circo Americano, transformado en comedor de lujo, y en la cual asistieron todos los críticos cinematográficos de España, pues se presentaba a la crítica la película Trapecio.” El 1958 ingressa a la Union des Historiens du Cirque, que aplegava els pocs intel·lectuals que s'havien dedicat a estudiar el circ en els seus països respectius. El 20 de gener de 1959, Alfredo Marquerie imposa a Sebastià Gasch, a la pista del Circo Price, la Insígnia d'Or i Brillants del Circ que atorgava l'empresari Juan Carcellé. El mateix any, rep la distinció de l'Estat francès de les “Palmes académiques” amb el títol de Chevalier. L'any 1962 rebrà la mateixa distinció, però amb el títol superior d'Officier.

L'any 1968 rep un homenatge dels Artistes de la Dansa i Balletòmans de Barcelona. Aquest any és nomenat president del Comitè d'Honor del IV Congrés Internacional dels Amics del Circ, que se celebra a Barcelona el mes de setembre. El 6 de febrer de 1970, s'estrena al teatre Romea l'obra musical Ja hi som tots!, en la qual Gasch té un important paper d'assessorament. I dicta la conferència “ADLAN visto por un espectador” arran de l'Exposició sobre ADLAN que organitza el Col·legi d'Arquitectes. El 1971 rep un homenatge de la Penya Carlos Lemos i el 1972 és nomenat soci d'honor d'aquella entitat. A finals d'aquest mateix any, el ballarí Joan Tena organitza un festival d'homenatge a Sebastià Gasch, que es fa al teatre Romea i en el qual participa una elevadíssima representació del món de la dansa radicada a Catalunya.

Gasch, l'any 1973, explica què fa un dia qualsevol: "Me levanto a las ocho. Me pongo a escribir hasta la una. Paro, como, hago la siesta y por la tarde me dedico a la lectura. Ceno, contemplo el panorama desde este balcón y me voy a dormir... a las doce, a la una. Sólo salgo de casa cuando tengo necesidad por mi profesión. Como ahora que a causa de la temporada de ballet me veo obligado a salir varias noches." El 1975, encara, rep la Medalla al Mèrit de la Diputació de Barcelona, i l'any 1976, el Foment de les Arts Decoratives de Barcelona organitza una exposició i uns actes d'homenatge a Gasch sota el títol "Sebastià Gasch, 50 anys d'avantguarda". Hi participen destacades personalitats del món de l'art i de la cultura catalans, alguns d'ells vells amics del crític, com Joan Miró, Josep Lluís Sert o Joaquim Gomis.

Gasch, en la segona meitat dels anys setanta, redacta els que seran els seus últims escrits. Viu al carrer de Margarit, a tocar del Paral·lel: "El Paralelo de hoy no es ni sombra de lo que había sido. En todo caso hay nostalgia mental, cuando al pasearme por esta acera me acuerdo de los cafés-conciertos que existían. No queda nada. Sólo El Molino." Preguntat sobre si prepara les seves memòries, exclama: "No, Virgen Santa; no he pensado jamás en escribir mis memorias porque no tengo tiempo. Cuando hay que vivir de artículos, como en este país, no hay tiempo de escribir memorias. He escrito muchos libros y aún no sé cómo, sacando fuerzas de flaqueza..."

BIOGRAFIA DE
SEBASTIÀ GASCH,
PER JOAN M.
MINGUET
BATLLORI

El 9 de desembre de 1980, després d'una llarga convalescència –ell que havia manifestat que volia morir "de sobte i en gràcia de Déu"–, Sebastià Gasch mor a Barcelona, la seva ciutat, en la qual havia viscut gairebé tota la seva vida i que trobem contínuament present en la seva obra escrita. Gasch, el 1962, responia així a la demanda de la seva silueta intel·lectual: "Adjunto la llista de llibres publicats. Els articles i els llibres –visc exclusivament d'ells– em roben tot el temps, i no en tinc per llegir. De totes maneres, tinc una biblioteca molt nodrida, composta quasi exclusivament de llibres sobre les meves especialitats: circ, music-hall, dansa, arts plàstiques... Són aquests els llibres que més he llegit. Quant a llibres d'imaginació, a França –on vaig llegir intensament Balzac, Mauriac, Duhamel, etc.– vaig ser un devorador de Simenon –vaig llegir-ne més de vuitanta, i des d'alhores data la meva passió per aquest autor, no el policíac, sinó el psicològic. Conec poc la novel·la espanyola. Els articles i els llibres, com ha quedat dit, m'absorbeixen tant que no puc ni contestar les cartes. La meva cultura és, doncs, especialitzada."